

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach
Filozofická fakulta
Katedra slovakistiky, slovanských filológií a komunikácie

METODOLOGICKÉ INŠPIRÁCIE V LITERÁRNOVEDNOM VÝSKUME I.

(ZBORNÍK VYBRANÝCH
PREDNÁŠOK A ABSTRAKTOV)

Ivica HAJDUČEKOVÁ – Peter GETLÍK (eds.)

VEGA č. 1/0736/15

Metodologické príeniky do (re)interpretácie diel slovenskej a svetovej literatúry

Košice 2018

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach
Filozofická fakulta
Katedra slovakistiky, slovanských filológií a komunikácie

**Metodologické inšpirácie
v literárnovednom výskume I.**
(Zborník vybraných prednášok a abstraktov)

VEGA č. 1/0736/15
Metodologické príeniky do (re)interpretácie diel slovenskej a svetovej literatúry

Košice 2018

Metodologické inšpirácie v literárnovednom výskume I.

(Zborník vybraných prednášok a abstraktov)

Zborník obsahuje videonahrávky a texty abstraktov z prednáškového cyklu realizovaného na Katedre slovakistiky, slovanských filológií a komunikácie Filozofickej fakulty UPJŠ v Košiciach v rámci grantového projektu VEGA č. 1/0736/15.

Editori:

doc. PaedDr. Ivica Hajdučeková, PhD. (Filozofická fakulta, Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach)

Mgr. Peter Getlík, PhD. (Filozofická fakulta, Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach)

Preklad do anglického jazyka:

Mgr. Dominika Petáková (Filozofická fakulta, Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach)

Technická spolupráca:

Mgr. Peter Getlík, PhD. (Filozofická fakulta, Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach)

Recenzenti:

doc. Marián Milčák, PhD. (Filozofická fakulta, Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach)

prof. PhDr. Eugen Andreanský, PhD. (Filozofická fakulta, Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach)

Všetky práva vyhradené. Toto dielo ani jeho žiadnu časť nemožno reprodukovať, ukladať do informačných systémov alebo inak reprodukovať bez súhlasu majiteľov práv. Za odbornú stránku abstraktov zodpovedajú autori.

Vydavateľ: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Miesto a rok vydania: Košice, 2018

Vydanie: prvé

Rozsah: 29 s. + 12 GB (7,5 AH)

© 2018 Filozofická fakulta UPJŠ v Košiciach a autori jednotlivých prednášok a abstraktov

ISBN 978-80-8152-629-9

SLOVO NA ÚVOD

Štvorročný grantový projekt VEGA č. 1/0736/15 **Metodologické príeniky do (re)interpretácie diel slovenskej a svetovej literatúry** (vedúci: prof. PhDr. Ján Gbúr, CSc.), ktorý bol riešený na Katedre slovakistiky, slovanských filológií a komunikácie FF UPJŠ v Košiciach v rokoch 2015 – 2018, priniesol počas svojho trvania niekoľko prednáškových podujatí, na ktorých vystúpili viaceré osobnosti zo slovenského, ale aj z českého akademického prostredia. Pôvodným a postupne napĺňaným projektovým zámerom bolo nadviazať na tradíciu exaktnosti a podporiť jej implementáciu do nášho aktuálneho vedeckého myslenia a literárnovedeného bádania. Každé zo štrnásťich pozvaných vystúpení bolo pre nás jedinečným, odborne inšpirujúcim aj ľudsky obohacujúcim stretnutím. Preto z priebežne vytvoreného súboru videozáZNAMOV (po predchádzajúcim súhlase prednášajúcich) sme pripravili netradičný projektový výstup: zborník vybraných prednášok a abstraktov (preklad abstraktov v anglickej verzii pripravila Mgr. Dominika Petáková, interná doktorandka literárnej vedy na KSSFaK) **Metodologické inšpirácie v literárnovednom výskume I.**, ktorý je určený na vedecké a študijné účely pre vysoké školy.¹

Tematické zameranie prednášok zborníka sa dotváralo postupne, a to podľa záujmu aj potrieb riešiteľského tímu, ale aj podľa aktuálneho vedeckého výskumu pozvaných hostí.

Na desiatku kolokvií prijali pozvanie hostky a hostia zo Slovenska aj z Čiech: medzi prvými pozvanými (november 2015) boli českí univerzitní pedagógovia a literárni vedci, a to prof. PhDr. Lubomír Machala, CSc., (Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci) s téhou *K problematice překladu (ekvivalent vs. scopus) s přihlédnutím k současné praxi vzájemného překládání české a slovenské beletrie* a po ňom prijal pozvanie (apríl 2016) prof. PhDr. Miloš Zelenka, DrSc., (Pedagogická fakulta, Juhohorská univerzita v Českých Budějovicích), ktorý predstavil svoj vlastný výskumný záber v prednáške *K problematike súčasnej svetovej komparatistiky*. Keďže ich vystúpenia sa stretli s neskrývaným záujmom u našich kolegov aj doktorandov, zopakovali svoju návštěvu medzi nami, o čom svedčia aj nahrávané prednášky zaradené do tohto zborníka: **Svetová komparatistika 20. století – problémy a výzkumné okruhy** (M. Zelenka, február 2017) a **Ofenzíva českých literátek v 21. století** (L. Machala, september 2018).

Zo slovenského vedeckého okruhu, z Ústavu slovenskej literatúry Slovenskej akadémie vied v Bratislave, sme k nám pozvali troch odborníkov: Mgr. Danu Hučkovú, CSc., (marec 2017, apríl 2018), prof. PhDr. Petra Zajaca, DrSc., (január 2018) a Mgr. Janu Pácalovú, PhD., (september 2018). Dve prednášky z aktuálneho literárnohistorického výskumu D. Hučkovej: *Literárnodruhové a žánrové formy Slovenskej moderny* a *Besednica* boli určené aj pre študentov bakalárskeho stupňa medziodborového štúdia slovenského jazyka a literatúry a tretia – **Nové možnosti výkladu Slovenskej moderny**, zaradená do výberu e-zborníka,

---

¹ Súčasťou projektového výstupu je aj monografia Metodologické inšpirácie v literárnovednom výskume II. (2018, I. Hajdučeková, ed.)

ponúkla podnetu pre našich kolegov, literárnych vedcov. Prednáška P. Zajaca **Nové metodologické prístupy k dejinám slovenskej literatúry** mala osobitý slávnostný rámec, keďže odznela na prednáškovom kolokviu pri príležitosti životného jubilea literárneho vedca prof. PhDr. Jána Gbúra, CSc., vedúceho grantového projektu. Treťou prednáškou **Praktické skúsenosti s editorstvom a textológiou (na príklade rozprávok)** v podaní J. Pácalovej sme okruh pozvaných prednášok pracovníkov SAV uzavreli.

Spomedzi kolegov KSSFaK sa na troch prednáškových kolokviách predstavili (spolu)zakladatelia nášho pracoviska, ktorí už niekoľko desaťročí tvoria zázemie literárnej vedy na východnom Slovensku. Doc. PhDr. Ol'ga Sabolová, mim. prof. v spoločnej prednáške s Dr. h. c. prof. PhDr. Jánom Sabolom, DrSc. (november 2015) predniesli tému *Interdisciplinárny pohľad na opozíciu poézie a prózy*, ku ktorej o čosi neskôr (január 2018) pribudla ešte jedna, do zborníkového výberu zaradená prednáška J. Sabola: **Semiotické inšpirácie biblických textov**. Nám vzácnym hostom bol tiež vysokoškolský pedagóg, literárny vedec a prozaik prof. PhDr. Stanislav Rakús, DrSc., (apríl 2016), (Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove), ktorý sa v prednáške *K problematike látky – témy – problému a tvaru* prihovoril našim študentom – doktorandom. K akademickým autoritám sme pripojili aj mladšieho reprezentanta košickej zostavy vysokoškolských pedagógov, a to prof. PhDr. Mariána Andričíka, PhD., ktorého téma inauguračnej prednášky (január 2018) **K poetologickým a kultúrnym aspektom umeleckého prekladu** je tiež v zborníku sprístupnená. Katedrový okruh odborníkov uzatvorila prednáška prof. PhDr. Jána Gbúra, CSc., (október 2018), ktorý do videozáznamu prispel literárnohistorickou tému **Recepčno-komunikačné kontexty Hviezdoslavovho diela**.

Projektovým cieľom bolo ponúknuť autentické vystúpenia tých literárnych osobností, ktoré svojimi bádateľskými aktivitami či teoretickým myslením zasiahli do vývinu slovenskej literárnej vedy, a teda aj do nášho literárnovedného myslenia. Vo výbere nechýbajú ani tí, ktorí pedagogicky formovali študentov (slovenského jazyka a) literatúry na dvoch východoslovenských univerzitných pracoviskách, najprv v Prešove, potom v Košiciach, pričom sme zohľadnili aj dodnes silnú tradíciu slovensko-českých medziliterárnych vzťahov. Audiovizuálnym zborníkom sme chceli vytvoriť osobitnú pamäťovú stopu, ktorá by bola pre bádateľov a priaznivcov slovenskej literárnej vedy „prenosným“ zážitkom. Veríme, že práve takým sa pre zanietených vedcov či mladých adeptov literárnej vedy stane.

Ivica Hajdučeková – Peter Getlík (eds.)

Príspevky v zborníku sú zoradené abecedne podľa priezviska autorov.

Foreword

Grant project VEGA No. 1/0736/15 ***Methodological Basis of Literary (re)interpretation in Slovak and World Literature*** (the head of the project: prof. PhDr. Ján Gbúr, CSc.), whose realization lasted for four years (2015 – 2018) at the Department of Slovak Studies, Slavonic Philologies and Communication of Faculty of Arts of Pavol Jozef Šafárik University in Košice, brought several lecture events with the participation of experts from Slovak and Czech academical space. The original and progressively accomplishing project goal was to continue the tradition of exactness and support its implementation into our everyday scientific thinking and literary-scientific exploration. Each of fourteen invited lectures was a unique, professionally inspiring and humanly enriching meeting. On that account there is a nontraditional project output: the proceedings of selected lectures and abstracts (abstracts were translated into English language by Mgr. Dominika Petáková, internal postgraduate student of literary science at Department of Slovak Studies, Slavonic Philologies and Communication) titled ***Methodological Inspirations in the Research of Literary Science I.***, which is intended for academical and study purposes at universities. The topics of the lectures were completed successively according to interest and demands of research team and current scientific research of invited guests.²

Guests from Slovakia and Czech Republic were invited to ten of colloquiums: among the first ones (November 2015) came Czech university teachers and literary scientists – prof. PhDr. Lubomír Machala, CSc. (Faculty of Arts, Palacký University in Olomouc), with the topic *To the Issues of Translation (equivalent vs. scopus) Considering Contemporary Practice of Mutual Translation of Czech and Slovak Fiction*, followed in April 2016 by prof. PhDr. Miloš Zelenka, DrSc. (Pedagogical Faculty, University of South Bohemia in České Budějovice), who introduced his own research in the lecture *To the Issue of Contemporary World Comparatistics*. Since their lectures engaged attention of our colleagues and postgraduate students, guests came again and their lectures were recorded and integrated into the proceedings. Topics were as follows: ***World Comparatistics of 20th Century – Problems and Research Topics*** (M. Zelenka, February 2017) and ***The Offence of Czech Female Writers in 21. Century*** (L. Machala, September 2018).

From the Slovak scientific circle, specifically from Institute of Slovak Literature of the Slovak Academy of Sciences in Bratislava, three experts were invited: Mgr. Dana Hučková, CSc. (March 2017, April 2018), prof. PhDr. Peter Zajac, DrSc. (January 2018) and Mgr. Jana Pácalová, PhD. (September 2018). Two lectures of current literary-historical research of D. Hučková (*Forms of Literary Types and Genres in Slovak Literary Modernism and Feuilleton*) were

---

² A monography Methodological Inspirations in the Research of Literary Science II. (2018, Hajdučeková, ed.) is a part of the project outcome.

intended for students of bachelor joint degree of Slovak language and literature and the third one – **New Possibilities in Exegesis of Slovak Literary Modernism**, contained in e-proceedings – offered inspirations for our colleagues, literary scientists. The lecture of P. Zajac **New Methodological Approaches to the History of Slovak Literature** had a special, ceremonial sign, because it was a part of the lecture colloquium held on the occasion of jubilee of literary scientist prof. PhDr. Ján Gbúr, CSc., the head of grant project VEGA. The third lecture by J. Pácalová **Practical Experience of Editorship and Textology (on the example of fairy tales)** concluded the circle of invited lectures of professionals from Slovak Academy of Sciences.

Among colleagues from our department there were its (co-)founders, who have been constituting the base of literary science in the eastern Slovakia for several decades. Doc. PhDr. Oľga Sabolová, mim. prof., together with Dr. h. c. prof. PhDr. Ján Sabol, DrSc., gave a lecture in November 2015 titled *Interdisciplinary Aspect of the Opposition of Prose and Poetry* and it was supplemented by subsequent lecture of J. Sabol **Semiotic Inspirations of Biblical Texts** in January 2018; the latter is also contained in proceedings collection. Another honored guest was an university teacher, literary scientist and writer prof. PhDr. Stanislav Rakús, DrSc. (Faculty of Arts, The University of Prešov), who was presenting the topic *To the Issue of a Theme – Topic – Problem – and Form* to our postgraduate and younger students in April 2016. Another academic authority representing younger generation of department teachers was prof. PhDr. Marián Andričík, PhD., whose inauguration lecture topic – **To Poetological and Cultural Aspects of Artistic Translation** – from January 2018 is also presented in the proceedings. The circle of lecturers from department was closed by lecture of prof. PhDr. Ján Gbúr, CSc., **Reception and Communication Contexts of Hviezdoslav's Work**, which was realized in October 2018 and is also available on video recording.

The goal of the project was to offer authentic lectures of those literary experts whose research activities and theoretical thoughts have affected the development of Slovak literary science, and thus our literary-scientific thinking. There came and lectured those people who pedagogically formed the students (of Slovak language and) literature at two East Slovak universities, at first in Prešov, later in Košice, and those who represent a strong tradition od Slovak-Czech interliterary relations. By means of audiovisual proceedings we intended to create a distinctive memory trace, which could be a “portable” experience for researchers and followers of Slovak literary science. It is our firm belief that it will become this experience for avid scientists or young aspirants to literary science.

Ivica Hajdučeková – Peter Getlík (eds.)

The papers of proceedings are arranged in alphabetical order according to the author's surname.

K POETOLOGICKÝM A KULTÚRNYM ASPEKTOM UMELECKÉHO PREKLADU
TO POETOLOGICAL AND CULTURAL ASPECTS OF ARTISTIC TRANSLATION

Marián ANDRIČÍK

Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, Filozofická fakulta, Katedra slovakistiky, slovanských filológií a komunikácie (Slovenská republika)

Pavol Jozef Šafárik University in Košice, Faculty of Arts, Department of Slovak Studies, Slavonic Philologies and Communication (Slovak Republic)

Abstrakt:

Hlavným cieľom prednášky bolo upozorniť na potrebu umeleckého prekladu, zvlášť klasickej poézie, v súčasnom globalizovanom svete a na konkrétnych príkladoch poukázať na problémy, ktoré takýto preklad so sebou prináša. Podľa nášho názoru ani fenomén globalizácie, ani rušenie hraníc spojené s možnosťou cestovania a zdokonaľovania sa v cudzích jazykoch neznižuje potrebu umeleckého prekladu napriek rozličným názorom na možnosť prekladu. Tie sa postupne sformovali do dvoch protikladných prúdov – prekladateľského pesimizmu a prekladateľského optimizmu. Zástancovia prekladateľského pesimizmu z radov významných autorov i teoretikov vychádzajú skôr z akcentácie rozdielov medzi jazykmi a kultúrami (nemožnosť básnického prekladu napríklad hlásali Dante Alighieri, Robert Browning, Percy Bysshe Shelley, Vladimir Nabokov), kým stúpenci prekladateľského optimizmu zdôrazňujú jestvovanie spoločnej skúsenosti, akéhosi kolektívneho vedomia o tomto svete, ktoré je napriek všetkej rozdielnosti jazykov a kultúr prenosné. Pri preklade poézie, ako podotkol Josif Brodskij, je zároveň dôležité vyžadovať prenos všetkých rovín textu. Teória prekladu, vychádzajúca, samozrejme, z konkrétnych prekladateľských riešení, si vypracovala viaceré stratégie a postupy, ako objektívne jestvujúce rozdiely medzi jazykmi a kultúrami preklenúť. V prednáške uvádzame napr. substitúciu, resp. čiastočnú substitúciu, kompenzáciu alebo metódou vnútorných vysvetliviek. Zároveň si každý prekladateľ musí uvedomiť, že jeho preklad je len jednou z možných interpretácií textu. Za svetový unikát možno pokladať tri rozličné verzie slovenského prekladu Poohvo Havrana od toho istého prekladateľa – Karola Strmeňa. Ako vhodné obrazné vyjadrenie prekladateľovej práce sa nám javí klasická Zenónova apória: prekladateľ sa podľa nášho názoru podobá Achillovi, ktorý sa ku korytnačke (teda k originálu) z teoretického hľadiska môže nanajvýš priblížiť, z praktického hľadiska ju však môže aj predbehnuť, čo je prípad tzv. kongeniálnych prekladov. V časti týkajúcej sa špecifík básnického prekladu si kladieme otázku, prečo práve básnický preklad sa vo všeobecnosti pokladá za najťažší. Parafrázujúc slovenského teoretika Jána Vilíkovského, môžeme povedať, že pri básnickom preklade jestvuje nevyhnutnosť hľadať ekvivalent na viacerých rovinách naraz – sémantickej, syntatickej, štylistickej, prozodickej i kultúrnej. Pri preklade z angličtiny je napríklad problémom väčšia sémantická hustota anglického verša, ktorá núti prekladateľa bud'

voliť kratšie slová, buď kondenzovať viaceré významy do jediného výrazu, alebo rozšíriť počet veršov, prípadne slabík vo verši. Každý z týchto postupov pritom so sebou nesie aj isté riziká. V závere prednášky ako k jednej z možností zachovania rytmickej variability originálu sa vraciame k svojej teórii o rytmickej nápodobe.

Kľúčové slová:

umelecký preklad, prekladateľský pesimizmus, prekladateľský optimizmus, preklad poézie, sémantická hustota, rytmická variabilita, rytmická nápodoba

Abstract:

The main aim of the lecture was to point out the need of artistic translation, especially classical poetry, in the contemporary globalised world and to use particular examples to show problems that such translation brings about. In our opinion neither the phenomenon of globalisation nor abolishment of borders linked with an opportunity to travel and learn foreign languages does not reduce the need of artistic translation despite different opinions on whether it is possible or not. They gradually formed two opposite opinion groups – translational pessimism and translational optimism. Supporters of translational pessimism from the ranks of notable authors or scholars draw from accenting differences between languages and cultures (Dante Alighieri, Robert Browning, Percy Bysshe Shelley, or Vladimir Nabokov held it impossible to translate poetry), while supporters of translational optimism emphasize the existence of common outer reality, a sort of collective consciousness about this world that is transferrable despite all differences between languages and cultures. As Josif Brodski pointed out, in translation of poetry it is necessary to transfer all levels of the text. Theory of translation that draws from particular solutions of translators, however, has elaborated several strategies and procedures to overcome these differences. In our lecture, we mention substitution, partial substitution, compensation, or the method of inner explanatory notes. At the same time, every translator has to realise that his/her translation is just one of possible interpretations of the text. What we could call unique in the world are three different Slovak translations of Poe's poem *The Raven* made by one translator – Karol Strmeň. We refer to old Zeno's aporia about Achilles that seems to metaphorically express the translator's work: the translator is similar to Achilles who can theoretically only get close to a tortoise (here original text) but practically can outrun it. This is the case of what we call ingenious translations. In the part about the specifics of poetic translation, we ask a question why poetic translation is generally considered to be the most difficult one. Paraphrasing Slovak theoretician Ján Vilíkovský, we can say that in poetic translation it is necessary to look for an equivalent on several levels – semantic, syntactic, stylistic, prosodic, and cultural – at the same time. In translating poetry from English, for example, there is a problem of a greater semantic density of the line that compels the translator to select from one of the following options: choose shorter words, condense several meanings into one expression, or to enlarge the number of lines in the poem or the number of syllables in the line. Each of these options,

however, brings about some risks. In the end of the lecture, we go back to our theory of rhythmical imitation as one of the tools to preserve the rhythmical variability of the poem.

Key words:

artistic translation, translational pessimism, translational optimism, translation of poetry, semantic density, rhythmical variability, rhythmical imitation

RECEPČNO-KOMUNIKAČNÉ KONTEXTY HVIEZDOSLAVOVHO DIELA

THE NEED TO CREATE RECEPTION AND COMMUNICATION CONTEXTS

OF HVIEZDOSLAV'S WORK

Ján GBÚR

Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, Filozofická fakulta, Katedra slovakistiky, slovanských filológií a komunikácie (Slovenská republika)

Pavol Jozef Šafárik University in Košice, Faculty of Arts, Department of Slovak Studies, Slavonic Philologies and Communication (Slovak Republic)

Abstrakt:

Cieľom prednášky je na vybraných príkladoch poukázať na problémy recepcie Hviezdoslavovho diela najmä v školskej praxi. V recepčnej praxi totiž v súvislosti s dielami slovenskej staršej literatúry prevláda názor, že je potrebné sprístupňovať diela literárnej minulosti požiadavkám súčasného príjemcu. Literárna teória a literárna kritika sa tomu bránia, zdôvodňujúc, že základným kritériom recepčnej stratégie je vnímanie a hodnotenie umeleckého literárneho diela v jeho autentickej podobe. Naším zámerom je, na príklade doterajších skúseností s recepciou Hviezdoslavovho diela, obhájiť tézu, že vhodným výberom recepčných nástrojov je možné uľahčiť cestu starším literárnym textom k súčasnému čitateľovi, a to pri zachovaní ich pôvodných umeleckých kvalít. Vybrali sme preto štyri príklady recepcie Hviezdoslavovho diela, na ktorých chceme ukázať vhodnosť, resp. nevhodnosť použitých recepčných nástrojov:

1. Intrapreklad, resp. vnútroliterárny preklad (na príklade prekladu časti epickej skladby Hájnikova žena Štefanom Moravčíkom).
2. Intersemiotický preklad (na príklade filmovej adaptácie Hviezdoslavovej balady Zuzanka Hraškovie, resp. divadelného spracovania autorovej drámy Herodes a Herodias a epickej skladby Hájnikova žena).
3. Preklad „sui generis“ Hviezdoslavových básní Vojtechom Mihálikom (príklad na edičné možnosti recepčného riešenia diel autorov staršieho literárneho obdobia).
4. Román Študent od autorky Nory Baráthovej ako pomocný študijný materiál k životu mladého básnika.

Problematika, ktorá je obsahom prednášky, sa neriešila v slovenskom literárnovedenom priestore systematicky. Registrujeme na túto tému iba príležitostné príspevky, ktoré poukazovali jednak na komplikovanú štylisticko-syntaktickú, lexikálnu a poetologickú štruktúru Hviezdoslavovho básnického rukopisu, a jednak na niektoré možnosti recepčného prieniku do tohto rukopisu. Doteraz chýba dôkladnejšia a odborne fundovaná kritická reflexia doterajších pokusov o zjednodušenie recepčného dotyku s literárnowedenou klasikou, vrátane

prekladových a textologických experimentov pri úprave básnických textov P. O. Hviezdoslava. Uvedený stav bude potrebné postupne zmeniť, pričom je potrebné, aby sme sa inšpirovali zahraničnou praxou pri riešení otázok spojených s recepciou literárnej „klasiky“.

Podľa nášho názoru, situáciu, keď sa originál umeleckého diela národnej literatúry variačne dotvára do všetkých dôsledkov svojej koncepcie, rieši nielen jeho tvorca, ale aj redaktor, editor a niekedy aj prekladateľ a tvorca intersemiotických projektov. S hľadaním vývinovej logiky tohto variačného dotvárania originálu umeleckej výpovede treba hľadať aj logiku vzniku uvedených recepčných nástrojov a prehodnocovať ich funkčnosť, ich osobitosti, a to nielen pri recepčne komplikovanom diele P. O. Hviezdoslava, ale aj pri iných autorských projektoch, najmä v starších obdobiach národnej literatúry.

Kľúčové slová:

slovenská poézia, P. O. Hviezdoslav, recepcia, preklad

Abstract:

The aim of this paper is to point out to the issues of receiving literary work of Hviezdoslav, mainly in a school practice, illustrating with selected examples. In fact, it is thought in reception practice dealing with the works of the older Slovak literature that it is necessary to make texts from this period accessible for contemporary addressees and their demands. Literary theory and literary criticism refuse this idea due to the fact that the fundamental criterion of reception strategy is perception and evaluation of literary work in its authentic form. Main goal of this study is to defend a thesis saying that it is possible – by appropriate reception tools – to facilitate the way of the older literary texts directing to a contemporary reader by preserving their original artistic qualities. There are four examples of receiving Hviezdoslav's work which demonstrate appropriateness or inappropriateness of using reception tools:

1. Intratranslation, more precisely intraliterary translation (on the example of a part of epic poem Hájnikova žena translated by Štefan Moravčík).
2. Intersemiotic translation (on the example of the film adaptation of Hviezdoslav's ballad Zuzanka Hraškovie, or the theatre adaptation of his play Herodes and Herodias and epic poem Hájnikova žena).
3. "Sui generis" translation of Hviezdoslav's poems by Vojtech Mihálik (an example of publishing possibilities of works written by authors from an older literary period).
4. Novel Študent written by Nora Baráthová as an auxiliary study material for life of a young poet.

The topic presented in this lecture has not been studied systematically in Slovak literary field. There are only some occasional contributions which deal, for one thing, with this issue and they point out to complex stylistic, syntactic, lexical and poetological structure of Hviezdoslav's poetic writing, and for another, with some possibilities of penetration into this writing. There is still missing a thorough and professionally well-founded critical reflection of

existing attempts at simplification of reception contact with literary classic, including translation and textological experiments, when adjusting Hviezdoslav's texts. The above mentioned situation needs to be changed, and it is necessary to get inspired by foreign practice when dealing with the reception issues of literary "classic".

In my point of view, situation when the original of national literature's work of art is being variationally completed into every consequence of its concept is solved not only by its creator, but also redactor, editor and sometimes even translator and author of intersemiotic projects. Along with searching for development logic of this variable completing the original of the work of art, one needs to search also for logical formation of given reception tools and reassess their functionality and distinctiveness. This concerns not only work of P. O. Hviezdoslav, which is generally difficult to receive, but also other author projects, of older literary ages above all.

Key words:

inclusive environment, school, diversity, inclusive teacher

NOVÉ MOŽNOSTI VÝKLADU SLOVENSKEJ MODERNY

NEW POSSIBILITIES IN EXEGESIS OF SLOVAK LITERARY MODERNISM

Dana HUČKOVÁ

Slovenská akadémia vied v Bratislave, Ústav slovenskej literatúry (Slovenská republika)

Institute of Slovak Literature of the Slovak Academy of Sciences (Slovak Republic)

Abstrakt:

Slovenská moderna je ustálené literárnohistorické označenie modernisticky orientovanej tvorby z obdobia prelomu 19. a 20. storočia (pri striktnom vymedzení rokmi vydania kľúčových básnických zbierok je časovo situovaná do obdobia 1905 – 1912). Rovnako ako európsky literárny modernizmus ju možno charakterizovať ako dynamické, premenlivé a vnútorne hierarchizované hnutie, hoci tradičný slovenský literárno-historiografický výklad stavia na poetologickej homogenite danej tvorby a nemennom personálnom vymedzení (šesť kľúčových autorov). Staršie interpretácie navýše akcentovali knižné výstupy, hoci kľúčovým médiom modernizmu boli literárne, umelecké a kultúrne časopisy. Ich prostredníctvom sa „domáci“ autori konfrontovali so zahraničnou literatúrou a kritikou, čo malo spätné vplyv aj na národnú literatúru – situovalo ju to do nových súvislostí a diskusií. Pre nový výskum Slovenskej moderny sa ako inšpiratívne java metodologické prístupy teórie kultúrnych sprostredkovania alebo kultúrnych transferov, ktoré tvoria od konca osemdesiatych rokov 20. storočia jeden z prúdov kultúrnych štúdií (Michel Espagne, Michael Werner, Hans Jürgen Lüsebrink). Literárne kontexty sú v nich chápané ako priestory možností, ako dynamické, neustále sa meniace literárne pole silových vzťahov a estetických pozícií a bojov za ich uchovanie alebo zmenu (Pierre Bourdieu: pojmy kultúrne pole, literárne pole). Tento prístup prekonáva tradičné komparatistické štúdium: chápanie národných historiografií rozrušuje s vedomím, že národné teritóriá sú umelé konštrukty, ktorých vlastná identita sa legitimizuje nielen rozdielom k cudzine a k jej inakosti, ale aj privlastňovaním jedinečných vlastností druhého. Pre literárnu historiografiu tieto prístupy otvárajú nové otázky a nové témy, upozorňujú napr. na určité typy archívnych aj publikovaných prameňov, ktoré boli doteraz mimo pozornosť (napr. súkromné knižnice). Súčasne ukazujú, že literatúru možno skúmať ako súčasť a v mnohom aj ako výsledok rôznych sprostredkovateľských procesov (médium sprostredkovania sú časopisy, vydavateľstvá, umelecké salóny, literárne spolky a pod.; ako prostredníci sprostredkovania vystupujú prekladatelia, zberatelia, obchodníci s umením, kníhkupci a pod.). Lineárne a bilaterálne založenú teóriu kultúrnych transferov dopĺňa o aspekty multilaterality ďalší koncept, tzv. histoire croisée alebo entangled histories (koncept transnacionálnej histórie: Michael Werner, Bénédicte Zimmerman), ktorý sa zameriava na prekračovanie národných interpretačných rámcov historiografie, čo bádateľom poskytuje väčšiu flexibilitu pri

„rozpúštaní“ etablovaných hraníc a kategórií (región, štát, národ/etnicita a pod.). Ďalším dôležitým impulzom je vnímanie prekladu ako praktiky kultúrnych transferov. V rámci translatologického obratu ide o relativizáciu hodnotovej hierarchie medzi originálom a prekladom, originálom a adaptáciou (so sústredením sa na druhý člen vzťahu). Preklad je chápaný ako kultúrotvorný čin rozvíjajúci výrazové možnosti jazyka, pričom pri prekladoch v novinách a časopisoch treba brať zreteľ na časovú pôsobnosť. Knižné preklady sa zas stávajú dôležitým orientačným bodom pri reflexii obdobia. Tieto teoretické prístupy výrazne rozširujú interpretačný pohľad na problematiku Slovenskej moderny.

Kľúčové slová:

Slovenská moderna – kategória kontextu – kultúrny transfer – literárne pole – procesy sprostredkovania

Abstract:

Slovak literary modernism is a literary-historical term which points to the modernistic works dated from the turn of the 19th and 20th century (this production is rigorously delimitated by period from 1905 to 1912 when taking publication dates of pivotal collections of poems into consideration). Together with European literary modernism, it may be characterized as a dynamic, changeable and internally hierarchized movement, although traditional Slovak literary-historical exegesis is based on poetological homogeneity of literary production and invariable personal delimitation (there are six crucial authors). Moreover, older interpretations have been stressing literary outputs, even though literary, artistic and cultural magazines have been regarded as key media of modernism. By means of them, the “domestic” authors were confronted with foreign literature and criticism and it all had additional influence on national literature – it was situated into new connections and discussions. Methodological approaches of the theory of cultural transfer or cultural transmissions, which have formed one of the streams of cultural studies since the end of 1980s (Michel Espagne, Michael Werner, Hans Jürgen Lüsebrink), appear to be inspiring for new research in the field of Slovak modernism. Literary contexts are perceived as spaces full of possibilities, as dynamic and constantly-changing literary field of forces relations and aesthetic positions, and fight either for their preservation or change (Pierre Bourdieu: terms cultural field, literary field). Given approach overcomes traditional comparatist study: understanding of national historiographies is disrupted, knowing that national territories are artificial constructs whose own identity is legitimized by its distinction from abroad as well as appropriating unique characteristics of the other. Mentioned approaches offer some new questions and topics to literary historiography, point out e. g. certain kinds of archival and published sources which have until recently been out of attention (for example private libraries). At the same time, they indicate that literature may be examined as a part and frequently also as a result of different mediatory processes (media are magazines, publishing houses, artistic salons, literary clubs etc.; mediators are translators, collectors, art merchants, booksellers etc.).

Linearly and bilaterally established theory of cultural transfers is complemented with multilateralistic aspects coming from the so-called histoire croisée or entangled histories (concept of transnational history; Michael Werner, Bénédicte Zimmerman); it has been focused on exceeding national interpretative scopes of historiography. This provides researchers with greater flexibility when “dissolving” established boundaries and categories (region, state, nation/ethnicity etc.). Another important impulse is perception of translation as cultural transfer practice. Concerning the translatology turnaround, there is a relativization of value hierarchy between the original work and its translation, the original work and its adaptation (focusing on the latter of relation). Translation is understood as a culture-creating act which develops expressional possibilities of the language, with regard to impact of time when dealing with translations in newspapers and magazines. Literary translations, in turn, are becoming an important point of orientation in reflection of an era. Mentioned theoretical approaches substantially extend interpretational perspective of Slovak literary modernism.

Key words:

Slovak literary modernism – category of context – cultural transfer – literary field – mediatory processes.

OFENZÍVA ČESKÝCH LITERÁTEK V 21. STOLETÍ

THE OFFENCE OF CZECH FEMALE WRITERS IN 21. CENTURY

Lubomír MACHALA

Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra bohemistiky (Česká republika)

Palacký University in Olomouc, Faculty of Arts, Department of Czech Studies (Czech Republic)

Abstrakt:

Nástup genderových studií přináší i v českém prostředí zkoumání postavení, fungování a podílu žen či ženského principu v nejrůznějších oblastech a souvislostech. Umění nevyjímaje, včetně toho slovesného. Už letmá reflexe současného dění v české literatuře nabízí postřeh, že zde dochází k nárůstu podílu autorek, a to jak v kvantitativních souřadnicích, tak v kvalitativních měřítcích. Cílem přednášky bude především prověření této teze, a to jak s využitím postupů digital humanites, tak nástrojů a výsledků literárněkritické praxe. Výsledky interpretačních analýz budou následně využity k představení děl vybraných autorek a konkretizaci jejich přínosu do české literatury. V anketě Kniha století organizované sdružením Magnesia Litera v letošním roce figurují v letech 1918–1999 tři autorky (Bohumila Grögová, Zdena Salivarová, Alexandra Berková), v letech 2000–2016 se objevují jména pěti autorek (Zuzana Brabcová, Bohumila Grögová, Petra Soukupová, Daniela Hodrová, Bianca Bellová). V přehledu oceněných v Ceně Jiřího Ortena udělované od roku 1987 literátům mladších třiceti let najdeme v letech 1987–1999 tři autorky (Zuzana Brabcová, Tereza Boučková, Božena Správcová), v letech 2000–2017 pak už jména deseti autorek (mimo jiných Petry Hůlové, Petry Soukupové, Jany Šramkové, Františky Jirousové, Zuzany Kutlánové). Díla autorek figurujících v těchto i jiných anketách či přehledech přiblíží osobnostně pojaté dílčí výklady, které budou případně obsahovat i kritické komentáře jak děl samotných, tak jejich přijetí odbornou či laickou veřejností. Vybraná díla poslouží také k prezentování nejvýraznějších trendů v současné české literatuře, jakými například jsou lokalizace děl do exotických zemí, tematizace poválečného odsunu Němců nebo využití moderních technologií v literární tvorbě atd. Závěr přednášky přinese zobecnění a zhodnocení předchozích sdělení, informací a názorů.

Kľúčové slová:

česká literatura 21. století, autorky, specifikace přínosu, charakteristické trendy

Abstract:

The arrival of gender studies has been also in Czech area yielding a research of position, functioning and involvement of women or woman principle in different fields and relations.

This does not exclude art and literature itself. A brief reflection of contemporary situation in Czech literature shows that there is a rise in involvement of female authors, quantitatively as well as qualitatively. The aim of given lecture is primarily verifying of stated proposition – by means of digital humanities methods and by means and results of literary-critical practice. The outcomes of interpretation analyses are going to be used for introducing works of selected female authors and concretization of their contribution to Czech literature. In survey Kniha století organized by an association Magnesia Litera there are, in this year, three authors for a period of 1918 – 1999 (Bohumila Grögová, Zdena Salivarová, Alexandra Berková), for a period 2000 – 2016 there are five authors (Zuzana Brabcová, Bohumila Grögová, Petra Soukupová, Daniela Hodrová, Bianca Bellová). In the overview of people awarded by Cena Jiřího Ortena (it has been awarded since 1987 to writers younger than 30) there are three authors for a period 1987 – 1999 (Zuzana Brabcová, Tereza Boučková, Božena Správcová) and ten authors for a period 2000 – 2017 (among others Petra Hůlová, Petra Soukupová, Jana Šrámková, Františka Jirousová, Zuzana Kutlánová). The works of female authors listed in previously mentioned or other surveys will give us an idea of personally approached partial interpretations which may also contain critical comments of works themselves but also of their reception by the professional or non-professional public. Selected works will also present the most substantial trends in contemporary Czech literature, such as localization of works in exotic lands, theme of post-war displacement of Germans or using modern technologies in literary production etc. The conclusion will bring some generalizations and evaluation of foregoing information and opinions.

Key words:

Czech literature of 21. century, female authors, specification of the contribution, characteristic trends.

PRAKTIKÉ SKÚSENOSTI S EDITORSTVOM A TEXTOLÓGIOM (NA PRÍKLADE ROZPRÁVOK)

THE NEED TO CREATE AN INCLUSIVE ENVIRONMENT IN TODAY'S SCHOOL

Jana PÁCALOVÁ

Slovenská akadémia vied v Bratislave, Ústav slovenskej literatúry (Slovenská republika)

Institute of Slovak Literature of the Slovak Academy of Sciences (Slovak Republic)

Abstrakt:

V prednáške sa zameriam na reflektovanie praktických skúseností s prípravou troch typov knižných vydaní rozprávok, ktoré sa vnímajú ako ukážky tzv. literárneho folklorizmu, t. j. rozprávok zberateľsky podchýtených, zapísaných, spracovaných a vydaných v 19. storočí generáciou slovenských romantikov. Pôjde o čitateľské vydania výberov z knižných zbierok rozprávok pre komerčné vydavateľstvá, reedíciu „klasického“ („kanonizovaného“) vydania tzv. Dobinského rozprávok a textové pramenné edície rukopisných zbierok, z ktorých pri svojej práci vychádzali prví editori rozprávkových kníh. Príprava každého z týchto vydaní má svoje edičné špecifiká, textologický aspekt – najnáročnejší v prípade tretieho typu vydania – nevynímajúc. Cieľom prednášky bude referovať jednak o jednotlivých typoch vydanií rozprávok, jednak o konkrétnych edičných postupoch a textologických úskaliach spojených s ich vydávaním. Kedže nie som školený editor ani textológ, ale literárny historik, ktorý sa k edičnej práci dostal v súvislosti so svojím predmetom výskumu, môj príspevok bude mať praktický charakter. Hovoriť budem o jednotlivých aspektoch svojej edičnej práce, ktoré boli podmienené primárne skúsenosťou literárneho historika a moderované boli záujmom o predmet výskumu z okraja literárneho poľa, ktorý sa navyše nachádza na interdisciplinárnom pozadí, hoci na rozdiel od diel z tohto obdobia v jeho strede je čitateľsky atraktívny. Literárnohistorický výskum rozprávky v 19. storočí ma priviedol k archívnym prameňom, a tie sa ukázali ako podnetný materiál pre ďalšie edičné spracovanie. Príprava rôznych typov rukopisných zbierok na vydanie ukázala, že nie je možné uplatniť jeden model edičnej práce, ale je nutné postupovať individualizované s ohľadom na edičný zámer aj na charakter východiskového materiálu, a tomu prispôsobiť edičné zásady a textologické postupy (príklady ilustratívne uvediem v prednáške). Individualizovaný prístup ku každému edičnému projektu s ohľadom na východiskový materiál a ciele knižného vydania je nevyhnutnou podmienkou kvalitnej edičnej práce predovšetkým pri vydávaní diel, ktoré tlačou ešte nevyšli a zachovali sa nám len v rukopisnej podobe. Tento typ práce kladie veľké nároky nielen na vlastný textologický proces, ale aj na predchádzajúce (prípravné) fázy, vychádzajúce z archívneho výskumu. Edičná a textologická prax sú celkovo menej reflektovanými oblasťami a študenti, snáď s výnimkou absolventov odboru editorstvo, sa s nimi nestretávajú. Myslím si však, že je

to oblasť, ktorá pri prezentácii môže študentom rozšíriť obzory nielen čo sa týka edičnej praxe ako takej, ale aj priniesť iný rozmer v nazeraní na prácu literárneho vedca.

Kľúčové slová:

rozprávka, čitateľské vydanie, pramenná edícia, komentovaný súbor textov

Abstract:

The lecture is focused on reflecting practical experience of preparing three types of fairy tales printed editions which are perceived as a demonstration of so called literary folklorism, i. e. fairy tales which had been collected, registered, adapted and published in 19. century by the generation of Slovak Romantics. This concerns reader's editions of selections from printed collections of fairy tales for commercial publishing houses, republication of "classic" ("canonized") edition of so called Dobšinský's fairy tales and textual source editions of hand-written collections, which had served as a starting point for the first editors of storybooks. Preparation for each of these editions has its publishing specifics, including textological aspect – the hardest one in a case of the third type of edition. The aim of given lecture is to present particular types of storybooks collections on the one hand and specific edition procedures and textological difficulties linked to their publishing on the other. Since I am not neither trained editor nor textologist, however I am a literary historian, who came to publishing work thanks to the subject of my research, this paper will be of practical character. The lecture is supposed to include particular aspects of my publishing work which were conditioned primarily by an experience of literary historian and directed by an interest in research topic from the periphery of literary field. Moreover, mentioned topic is in the interdisciplinary background, although it has been attractive for readers, as compared to the works from that period which are in the center of literary field. Literary-historical research of 19. century fairytale brought me to archival sources that proved to be an inspiring material for subsequent edition processing. Preparation of publishing different types of hand-written collections showed that it was not possible to employ one model of publishing work and it was necessary to proceed individually with regard to publishing purpose and character of initial material. Any publishing principles and textological methods have to be adjusted to those matters (examples will be given in the lecture). Individualized attitude to every publishing project with regard to initial material and goals of printed edition are inevitable conditions of high-quality publishing work, primarily when publishing works which have not yet been published and are preserved only in hand-written form. This working model places big demands on textological process itself, but also on preceding (preparational) phases based on archival research. Publishing and textological practice are in general less reflected and students (hopefully with the exception of publishing field graduates) do not encounter them. Nevertheless, in my opinion, it is the field presenting of which may broaden students' horizons, concerning not only publishing practice as such, but it also may bring about different perspective of literary scientist's work.

Metodologické inšpirácie v literárnovednom výskume I.

(Zborník vybraných prednášok a abstraktov)

Key words:

a fairy tale, reader's edition, source edition, annotated collection of texts.

SEMIOTICKÉ INŠPIRÁCIE BIBLICKÝCH TEXTOV

SEMIOTIC INSPIRATIONS OF BIBLICAL TEXTS

Ján SABOL

Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, Filozofická fakulta, Katedra slovakistiky, slovanských filológií a komunikácie (Slovenská republika)

Pavol Jozef Šafárik University in Košice, Faculty of Arts, Department of Slovak Studies, Slavonic Philologies and Communication (Slovak Republic)

Abstrakt:

Fyzikálna téza o deterministickom choose (deterministickej fluktuácii), ktorá mieri na štruktúrovanie prvkov v príslušnom (pod)systéme (na osi synergy – entropia), sa dá napojiť ako východisková teoréma na vzťah symetrie a asymetrie ako jednej z dominantných podôb formy a obsahu a ako základný iniciátor dvoch podstatných semiotických princípov: ikonicko-symbolického – so symetriou medzi formou a obsahom (forma je súčasťou odrazovej plochy znaku) a arbitrárneho – so „zdedenou“ symetriou, ale dominantne s asymetriou medzi formou a obsahom (forma nie je súčasťou odrazovej plochy znaku), a to nielen v prírodovedných, ale aj v humanitných a spoločenskovedných disciplínach. Fungovanie uvedených dvoch základných semiotických princípov, ktorých kooperáciu aj protipôsobenie potvrzuje i prienikový vzťah medzi nimi, možno potvrdzovať napr. neurofyziologickým základom reči a komunikácie (o. i. dvoma základnými typmi afázie), genézou a vývinom jazyka, vznikom a vývinom grafických sústav, formovaním a rozvojom akusticko-auditívnych, ale aj neverbálnych prvkov v konštituovaní a rozvoji detskej reči, intralingválnej verzus interlingválnej komunikáciou (dominantnosť semaziologického, resp. onomaziologického pomenovacieho postupu) a pod. Z uvedených semiotických podstát, formujúcich znakový obraz sveta, sa odvíjajú dvojice univerzálnych binárnych opozícií (asociatívnosť – lineárnosť, motivovanosť – nemotivovanosť, paradigmaticosť – syntagmaticosť, simultánnosť – sukcesívnosť, metaforickosť – metonymickosť, lyrika – epika, priestor – čas atď.), ktorých kresovanie a analýza v príslušných jazykových, literárnych, umeleckých, filozofických (vrátane axiológie), etnologických, historických a ďalších javoch môže poskytnúť zásadnejšie informácie o semiotickej „tonalite“ ich prvkov a vzťahov medzi nimi ako zložiek ich variantných a invariantných charakteristík. Uvedené teóremy súvisiace so semiotickým obrazom sveta sme aplikovali aj pri výskume Biblie, pričom sa ukázalo, že semiotické signály tohto textu tvoria jednu z jeho najtypickejších významovo-kompozičných špecifík. K semiotickým inšpiráciám biblických textov možno zaradiť:

1. Potvrdenie vývinovej línie, pohybu od ikonicko-symbolických znakov k arbitrárnym znakom, ale aj nevyhnutnosť permanentného „návratu“ k ikonickosti/symbolickosti, motivovanosti (a jej „partnerského“ fungovania s arbitrárnosťou) – obrazne povedané: v arbitrárnom tele reči pulzuje ikonické srdce;
2. Vývinovú kontinuitu a preskupovanie, vyvažovanie, „prevrstvovanie“ ikonicko-symbolického a arbitrárneho semiotického princípu;
3. Semiotický „predobraz“ vzniku polysémie či homonymity (udalosť pri babylonskej veži) a synonymity v jazyku (obraz príchodu Ducha Svätého);
4. Potvrdenie skutočnosti, že na výstavbu jazykových prvkov aj na ich bezporuchové fungovanie je nevyhnutná súčinnosť funkcií vyplývajúcich z ikonicko-symbolických a arbitrárnych znakových jednotiek, bdejúcich nad homeostázou motivovanosti a nemotivovanosti v jazykovom systéme;
5. Vysoký stupeň metaforickosti, obraznosti, figuratívnosti biblických textov (porov. predovšetkým alegorické stvárnenie obrazu v podobenstvách), aj miestami s čiastočným „zastretím“ textu rúškom „tajomstva“, môže byť aspoň náznakovým stimulátorm aj pri interpretovaní umeleckých textov.

Kľúčové slová:

semiotika, deterministický chaos, ikonicko-symbolické znaky, arbitrárne znaky

Abstract:

The physical thesis of deterministic chaos (deterministic fluctuation), which is aimed for structure of elements in respective (sub)system (on axis synergy – entropy), may be connected to the relation of symmetry and asymmetry as a fundamental proposition. Mentioned relation represents one of the dominant shapes of form and content and basic initiator of two substantial semiotic principles: iconic-symbolic – with symmetry of form and content (form is a part of reflecting surface of a sign) and arbitrary – with “inherited” symmetry, but dominantly with asymmetry of form and content (form is not a part of reflecting surface of a sign). These fundamental principles apply not only to natural sciences, but also to humanities and social sciences. Functioning of two basic semiotic principles can be confirmed, for instance, by neurophysiological basis of speech and communication (among other things, by two main types of aphasia), genesis and development of language, origins and evolution of graphic system, forming of acoustic-auditory and nonverbal elements in constituting and development of child speech, intralingual vs. interlingual communication (dominancy of semasiological or onomasiological naming approach) and the like. There are pairs of universal binary oppositions (associativeness – linearity, motivativeness – non-motivativeness, paradigmatic – syntagmatic, simultaneousness – successiveness, metaphoricity – metonymy, lyric – epic, space – time etc.) coming from stated semiotic bases, which form sign image of the world. Their creation and analysis in respective linguistic, literary, artistic, philosophical (including axiology), ethnological, historical and other phenomena have ability to provide

more essential information about semiotic “tonality” of their elements and relations of them as components of their variable and invariable characteristics.

Given propositions related to semiotic image of the world were applied to the research of Bible. It emerged that semiotic signals of this text constitute one of the most typical semantic-compositional specifics of it. Semiotic inspirations of biblical texts may be as follows:

1. Confirmation of development line, moving from iconic-symbolic signs to arbitrary signs, but also necessity of constant “return” to iconicity/symbolicalness, motivativeness (and its “partnership” with arbitrariness) – figuratively speaking: iconic heart is beating in arbitrary body of speech.
2. Development continuity and reorganizing, balancing, “realignment” of iconic-symbolical and arbitrary semiotic principle.
3. Semiotic “prototype” of formation of polysemy or homonymy (Tower of Babel event) and synonymity in language (image of the arrival of the Holy Spirit).
4. Confirmation of the fact that cooperation of functions following from iconic-symbolic and arbitrary sign units, which “watch over” homeostasis of motivativeness and non-motivativeness in language system, is inevitable for the creation of language elements and their perfect functioning.
5. High level of metaphoricity, figurativeness of biblical texts (in comparison to allegoricalness of parables), sometimes under partial “cover of secret”, may be at least concise stimulator also when interpreting fiction.

Key words:

semiotics, deterministic chaos, iconic-symbolic signs, arbitrary signs

NOVÉ METODOLOGICKÉ PRÍSTUPY K DEJINÁM SLOVENSKEJ LITERATÚRY

NEW METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE HISTORY OF SLOVAK LITERATURE

Peter Zajac

Slovenská akadémia vied v Bratislave, Ústav slovenskej literatúry (Slovenská republika)

Institute of Slovak Literature of the Slovak Academy of Sciences (Slovak Republic)

Abstrakt:³

Prednáška Nové metodologické prístupy k dejinám slovenskej literatúry nadväzuje na aktuálne prebiehajúci, rozsiahlejší literárnohistorický výskum slovenskej literatúry, anticipovaný štúdiou Petra Zajaca Latencie v slovenskej literatúre 19. storočia⁴, aktuálne rozvinutý v projekte Juhočeskej univerzity v Českých Budějoviciach a Slovenskej akadémie vied v Bratislave, ďalej pokračujúci výskumom poetiky literatúry po r. 1945.

Prednáška P. Zajaca predstavuje zámer literárneho teoretika vysvetliť literárnu históriu ako udalosť dejín, ktorá do teórie dejepisectva prináša komunikačno-semiotický model inšpirovaný výskumom O. Čepana, F. Mika, A. Popoviča. Objasňuje zmeny v teoretickom uvažovaní, v ktorých sa presúvalo ľažisko od estetiky pulzácie k poetike textu, t. j. k nástrojom, ktoré vysvetľujú mnohotvárnosť ontológie literárneho textu a literárnohistorických procesov. Do centra záujmu tak kladie inovatívnu metódu výskumu, ktorá sleduje diferencované, pluralitné procesy, čím nahradza doterajšiu interpretáciu lineárne radených udalostí priamo vzostupného vývinu dejín. Zárodok synopticko-pulzačnej literárnohistorickej metódy tvorili teoretické úvahy o pulzácií dejín, odhaľujúce literárny vývin ako udalosť, v ktorej sa procesy vzájomne prelínajú, nie sú nepretržité, majú manifestovanú aj latentnú podobu.

Kľúčové slová:

slovenská literatúra, literárna história, synopticko-pulzačný model

Abstract:⁵

The lecture follows a current, more extensive literary-historical research of Slovak literature, anticipated by the paper of Peter Zajac named *Latency in Slovak Literature of 19th Century*.⁶

---

³ Podľa zvukového záznamu prednášky spracovala editorka I. Hajdučeková.

⁴ HAJDUČEKOVÁ, Ivica – JASINSKÁ, Lucia: Estetické a axiologické pohľady na slovenskú literatúru konca 19. a 20. storočia. Košice: Univerzita P. J. Šafárika, Filozofická fakulta, 2014, s. 17 – 27.

⁵ The abstract was prepared by editor I. Hajdučeková based on the video recording of the lecture.

⁶ HAJDUČEKOVÁ, Ivica – JASINSKÁ, Lucia: Aesthetical and Axiological Perspectives of Slovak Literature of the end of 19th and 20th Century. Košice: Pavol Jozef Šafárik University in Košice, Faculty of Arts, 2014, pp. 17 – 27.

The research is being currently developed in a project of University of South Bohemia in České Budějovice and Slovak Academy of Sciences in Bratislava; the project continues in a research of poetics of post-war literature.

The lecture by P. Zajac introduces an intention of a literary historian to explain literary history as an historical event which brings communication-semiotic model – inspired by research of O. Čepan, F. Miko, A. Popovič – into theory of historiography. It clarifies changes in theoretical thinking which brought about moving focus from aesthetics of pulsation to poetics of a text, i. e. to the tools which explain multiform ontology of literary text and of literary-historical processes. The attention is aimed to an innovative method of a research which follows differentiated, pluralistic processes and in that way substitutes previous interpretation of linear arrangement of events of directly ascending historical development. A rudiment of synoptic-pulsation literary-historical method has consisted in theoretical thinking about pulsation of history. These ideas expose literary development as an event, processes of which are mutually pervaded, not incessant, and have got not only manifested, but also latent shape.

Key words:

Slovak literature, literary history, synoptic-pulsation model

SVĚTOVÁ KOMPARATISTIKA 21. STOLETÍ – PROBLÉMY A VÝZKUMNÉ OKRUHY

WORLD COMPARATISTICS OF 20TH CENTURY – PROBLEMS AND RESEARCH TOPICS

Miloš ZELENKA

Juhočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra slovanských jazykov a literatúr (Česká republika)

University of South Bohemia in České Budějovice, Faculty of Education, Department of Slavic Languages and Literatures (Czech Republic)

Abstrakt:

Tradiční komparatistika představuje soubor různých přístupů k literatuře přesahujících jednotku národní literatury, celkově tudíž jde o historický výzkum slovesnosti z mezinárodního srovnávacího aspektu. Z pohledu posledních světových komparatistických kongresů (2013 Paříž, 2016 Vídeň) lze pozorovat permanentní dekonstrukci užívaného předmětu a metod srovnávacích studií, která se v postmoderní éře vzdalují systémovým teoriím a hledání nové integrující ideje. Distinktivní identitu komparatistiky nahrazuje aspekt „komparování“ jako specifický způsob čtení a interpretace. Vychází se zde z předpokladu, že literatury jsou rozdílné a nemohou být determinovány souhrnem vytčených metod, předmětností (kontakty, vlivy, překlady, paralely apod.). To vede k širšímu a užšímu chápání srovnávacího myšlení o literatuře. V prvním případě se komparatistika proklamuje jako ofenzivní disciplína ve smyslu alternativní teorie literatury, v druhém případě se předmět komparatistiky zužuje na hraniční a interdisciplinární fenomény, tj. na zkoumání dvoudomých autorů či projevů materiální a biologické heterogenity v literární kultuře (např. texty národnostních či sexuálních menšin apod.). Celkově komparatistiku bez ohledu na její intertextuální či kulturně-analytické směřování charakterizuje metodologické a oborové „mnohohlasí“. Srovnávací studia se transformují na transkulturní komparování zařazující se pod kulturní antropologii. S obsahovým profilem volně či úzce souvisí teorie světové literatury a meziliterárnosti, postkoloniální kritika (dekolonializace literární tvorby), teorie geopoetiky (zkoumání kulturní identity vycházející ze způsobu, na němž člověk zakládá svou existenci), feministická kritika (dekonstrukce sociálně-kulturních a biologických stereotypů), imagologie (obraz jiné země v literárních textech), tematologie, naratologie, periodizace literárních směrů, genologie, komparativní historická poetika, komparatistika a jiné druhy umění, interkulturní a interkontinentální komparatistika, výzkum vlivů a recepce, translatologie (dnes se považuje za samostatnou literární disciplínu překračující tradiční literární komparatistiku), manuskriptologie (studium meziliterární komunikace na základě naruštání smyslů v procesu

psaní), nový historismus a sociologicko-kulturní relativismus (srovnávací výzkum kulturní poetiky a sociálních norem v konkrétním období), emigrantologie (zkoumání fenoménu literární tvorby emigrace), komparatistická hermeneutika (dobrovolná recepce „cizího“ a „jinakosti“), dekonstrukční komparatistika (kritika meziliterárních schémat), area studies (výzkum literární tvorby s přihlédnutím ke geograficko-administrativním principům). V poslední době se konstituuje samostatná disciplína na hraně srovnávacích studií a tradičních pedagogicko-psychologických oborů, a to tzv. didaktická či edukační komparatistika reflekující školskou literaturu a čítankové kanonické texty nikoli z pohledu národní literatury, ale ze srovnávacího hlediska vyšších meziliterárních celků. Za hlavní cíl si klade relativizaci kategorie národní literatury jako taxonomické jednotky pro uvažování o literatuře ve školním vzdělávání.

Kľúčové slová:

literárni komparatistika, svetová literatura, transkulturní studia, kulturní antropologie, aspekt „komparování“

Abstract:

The traditional comparatism is a set of different approaches to literature which are beyond the unit of national literature, in general it is a historical research of literature from international comparative point of view. Nowadays, from the perspective of last world comparatistic congresses (Paris 2013, Vienna 2016) it is possible to observe permanent deconstruction of used subject and methods of comparative studies which have been receding from system theories and searching for a new integrating ideas in postmodern era. The distinctive identity of comparatism has been replaced by an aspect of “comparing” as a specific way of reading and interpretation. There is an assumption that literatures are different and cannot be determined by a summary of set methods nor categories like contacts, influences, translations, parallels etc. This leads to a broader and narrower understanding of comparatistic thinking of literature. Firstly, comparatism is proclaimed as an offensive discipline in a sense of alternative theory of literature; secondly, the subject matter of comparatism is narrowed to marginal and interdisciplinary phenomena, i. e. research of dioicous authors or displaying of material and biological heterogeneity in literary culture (e. g. texts of national or sexual minorities and the like). Comparatism in general is characterized by methodological and subject “polyphony”, regardless of its intertextual or cultural-analytical specialization. Comparative studies have been transforming to transcultural comparing as a part of cultural anthropology. There is a connection of content profile with the theory of world literature and interliterariness, postcolonial criticism (decolonialization of literary production), theory of geopolitics (research of cultural identity based on the way of how human founds his existence), feminist criticism (deconstruction of social-cultural and biological stereotypes), imagology (image of different country in literary texts), thematology, narratology, periodization of literary movements, genology, comparative historical poetics, comparatism

and other kinds of art, intercultural and intercontinental comparatistics, research of influence and reception, translatology (which is now considered to be a separate literary discipline being beyond traditional literary comparatistics), manuscriptology (study of interliterary communication based on the growth of senses in writing process), new historicism and sociological-cultural relativism (comparatistics research of cultural poetics and social norms in a particular period), emigrantology (research of the phenomenon of emigration literary production), comparatistic hermeneutics (voluntary reception of "the foreign" and "the different"), deconstructionist comparatistics (criticism of interliterary schemes), area studies (research of literary production with regard to geographical-administrative principles). Recently there has been establishing a separate discipline on a boundary of comparative studies and traditional pedagogical-psychological fields, namely so called didactic or educational comparatistics which reflects school literature and textbook canonical texts, however not from the national literature perspective, but from comparatistic point of view of higher interliterary units. Its main goal is relativization of a category of national literature as taxonomic unit for thinking of literature in school education.

Key words:

literary comparatistics, world literature, transcultural study, cultural anthropology, aspect of "comparation"

Metodologické inšpirácie v literárnovednom výskume I.

(Zborník vybraných prednášok a abstraktov)

Metodologické inšpirácie v literárnovednom výskume I.

(Zborník vybraných prednášok a abstraktov)

Editori: doc. PaedDr. Ivica Hajdučeková, PhD.
(Filozofická fakulta, Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach)

Mgr. Peter Getlík, PhD.
(Filozofická fakulta, Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach)

Vydavateľ: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Miesto a rok vydania: Košice, 2018

Vydanie: prvé

Rozsah: 29 s. + 12 GB (7,5 AH)

ISBN 978-80-8152-629-9